

HET WOORD VAN DE WEEK

19e jaargang nr. 8

20 februari 1966

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58

abonnementsprijs f 5,50 per jaar
buitenland f 7,— per jaar
voor België f 6,—
losse nummers f 0,30
verschijnt wekelijks

Orgaan van DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Wat bezielt ze toch?

De dichter Gerrit Achterberg heeft me inder-tijd eens een mooie anecdote verteld: Het ging over een man in een krankzinnigengesticht. Het was een makkelijke patiënt. 's Morgens kon hij uren lang zitten met een stokje en een touwtje eraan. Voor zich had hij een leeg bloempotje en daarin zat hij te hengelen. Op een morgen kwam de dokter weer eens langs en in een gemoedelijke bui zei hij: Zo Jan, en kun je ze nog al vangen vandaag? Daarop keek Jan ietwat ironisch naar de dokter omhoog en zei: In een bloempotje zeker?

De dichter Achterberg vertelde het verhaaltje als een aanduiding van wat de dichter eigenlijk doet: vissen in een leeg bloempotje; hij haalt nooit iets op. Misschien is het wel een goede weergave van ons hele leven. Hengelen in een droog potje zonder vis. Intussen doen we het en we kunnen het niet laten. En het geeft ons nog een zekere voldoening, ondanks ontmoediging, ziekte, wanhoop, schuld en dood. Maar als we het toch doen kunnen we het beter zo doen dat het iets betekent voor onszelf en voor anderen. Zo, dat we geen min-achting hoeven te hebben voor onszelf. Maar hoe kan dat?

Dat is de vraag die het Humanistisch Verbond nu twintig jaar geleden uitdrukkelijk aan de orde heeft gesteld. En daar zijn we nu twintig jaar mee bezig. Dat is een hele tijd, en u vraagt misschien wel: Wat bezielt ze toch? De wereld draait toch wel. Dat wil ik u bij deze gelegenheid wel graag nog eens proberen te vertellen: Zeker is dat er in Nederland in de twintig jaar dat het Humanistisch Verbond bestaat heel wat veranderd is. In de verhouding tussen kerk en staat heeft een omwenteling plaats gehad. Die is niet alleen door het Humanistisch Verbond veroorzaakt, maar men mag wel zeggen dat het humanisme daarbij een beslissende rol heeft gespeeld.

Men spreekt niet meer zo lichtvaardig over Nederland als een christelijke natie. Humanisten en christenen worden meer en meer behandeld op voet van gelijkheid, al zijn er nog wel wensen over. De afgelopen twintig jaar waren jaren van hardnekkige strijd. Ik zeg niet van luidruchtige strijd, al schalde op sommige mo-

menten het politieke strijdperk van het gerucht van die strijd. Maar de eigenlijke strijd is binnenskamers gevoerd. In kleine kringen van kerkelijke leiders, in de nuchtere werkkamers van ministers. En die strijd is gewonnen door twee dingen: de zedelijke moed van onze werkers en woordvoerders en de sterkte van onze overtuiging en onze argumenten. Nu is die strijd in beginsel beslecht en de gelijkgerechtigdheid in beginsel niet meer betwist.

Maar als men gelijke rechten heeft, dan komt de vraag hoe men er gebruik van maakt. Wat willen de humanisten ermee. Hengelen in een bloempotje misschien? Maar dan zo dat het de moeite waard is. En hoe kan dat? Doordat we inzien dat mens-zijn betekent: leven met de ander, mede-mens zijn. Het is simpel gezegd, maar het is geen populaire gedachte. Als het de humanisten ging om populariteit dan zouden ze kritikasters moeten zijn als zovelen. Wantrouwig, afbrekend, neerhalend, zoals de mode is. Neen zeggen, zoals men algemeen doet. Want vergis u niet: we leven wel in een tijd van kritiek en nog eens kritiek, maar denkt u niet dat die kritiek op zichzelf tot iets leidt. Kritiek kan alleen nuttig verwerkt worden in het kader van een visie; het neen functioneert alleen zinvol als het berust op een duidelijk ja.

Kan het humanisme zo'n ja formuleren? Dat is in elk geval zijn taak voor de komende twintig jaar. Er zijn tallozen, ouderen, maar vooral ook jongeren, die daar naar snakken. Alleen, zij verwachten het kant en klaar voorgeschoteld te krijgen. Maar het humanisme kan niet meer bieden dan een raam waarin zij het zelf

1946 - 17 februari 1966

20 jaar

Humanistisch Verbond

een lezing voor de vara-microfoon van zondag 20 februari 1966

Zo juist verschenen:

HOMOSEXUALITEIT

samengesteld door:

Dr. C. van Emde Boas, drs. P. J. F. Dupuis, mr. B. W. van Houten, drs. A. G. van Omme, drs. A. F. C. Overing, J. Reehorst, dr. S. J. Ridderbos, prof. drs. J. H. A. Vermeulen, P. W. van der Vliet, dr. J. J. A. Vollebergh, dr. R. Zijlstra.

Uitgave Nederlands Gesprek Centrum.

Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau, bij voorkeur door overschrijving van f 1,50 op postrekening nr. 304960 t.n.v. Humanistisch Verbond te Utrecht, met op het strookje de vermelding: N.G.C. nr. 31.

---

en met elkaar en met ons moeten vinden. Als we het antwoord zo maar konden geven, was het een zaak van één brochure. Hier is het humanistisch antwoord. Maar zo is het niet. Eensdeels is het een kwestie van ervaren. Het karakter van de samenleving zelf moet veranderen, voordat mensen ervaren kunnen hoe met elkaar een leefbaar leven te leiden.

Maar aan de andere kant zal het karakter van de feitelijke menselijke verhoudingen niet veranderen, als mensen daar zelf niet aan doen. Het is als met de kip en het ei: er is geen absoluut begin. We zullen aan alle kanten moeten beginnen. En meer nog dan door woorden, gesproken of geschreven, moeten de humanisten door wat zij doen, in feite naast de ander gaan staan. Dat proberen ze tot uitdrukking te brengen in hun gemeenschappen, door hun pogingen vorm te geven aan de belangrijke gebeurtenissen van leven en dood, door de humanistische geestelijke verzorging. Dat is niet alleen mensen helpen in nood, maar medemens zijn met de ander in alle vragen waarmee hij te maken krijgt. Daarom besteden honderden daar hun tijd aan, daarom moeten er tonnen voor bijeengebracht worden. (U weet toch dat juist nu het Steunfonds Practisch Humanisme zijn jaarlijkse actie voert. Naar ik hoop niet zonder uw steun. Het gironummer is Amersfoort 6168). Maar al deze activiteiten moeten begrepen worden als middelen. Het gaat om de *weerbaarheid* van de buitenkerkelijke mens. De moderne wereld is een wereld van onvermoede dreigingen. Maar ook van ongekende mogelijk-

heden. Er zijn mogelijkheden tot welvaart en welvaren voor allen. Maar er zijn ook dreigingen van ontredde, nationalisme, klassestrijd en ondergang. Het komt er op aan alle beschikbare middelen en mogelijkheden te gebruiken voor een menswaardig bestaan. Dat kan, als er genoeg mensen zijn voor onzelfzuchtig, originele werkzaamheid. Maar daarvoor moeten zij een zin kunnen leggen in hun leven, en uitzicht kunnen geven aan hun bestaan.

Dat is het wat het humanisme mede mogelijk wil maken. Niet doordat het over algemene recepten beschikt. Maar door een raam te bieden, waarin onverschrokken denken mogelijk is, door een levensvisie te formuleren, waarin ieder zijn gaven ontplooien kan, door tot een menselijkheid op te roepen, waarin de ander ten volle medetelt. Humanisme is de overtuiging dat ongodsdienstige mensen alleen zo kunnen komen tot een zinvol bestaan voor zichzelf en tegelijk tot een scheppende werkzaamheid in de samenleving.

Onze wereld is verward. De mens van nu leeft in angst voor de dood. Omdat hij geen zin kan leggen in zijn leven. Daarom verheerlijkt hij jeugd en seks en kracht. Maar hij is in feite ontmoedigd, futloos en krachteloos, en biedt de jeugd noch tegenspel noch uitzicht. Wantrouwen en wanhoop grijpen om zich heen. Ongebreidelde actie, blind racisme, benepen fanatisme en nauw verholen egoïsme krijgen vrij spel, als de idee ontbreekt, waar zonder geen cultuur stand houdt. En toch zijn de mogelijkheden voor een echt menselijk bestaan groter dan ooit en is het verlangen daarnaar sterker dan ooit. Humanisme heeft tot taak die mogelijkheden aan te wijzen en dat verlangen vorm te geven. Het kan dat doordat het ja zegt op de ontplooiing van de menselijke mogelijkheden en een allen omvattende menselijke solidariteit.

Het humanisme beschikt daartoe niet over een toverformule. Maar het is bereid het avontuur van het bestaan te wagen, als een experiment, niets verwachgend, alles hopen. Het verschaft geen stelsel van zekerheden. Maar het wil een proces op gang brengen. Het beschikt niet over pasklare oplossingen, maar het geeft een uitgangspunt en een richtlijn aan. Op deze wijze werkt het mee aan de menswording van de moderne mens. Dat wil zeggen aan de verwikkelijking van zijn vermogens om in een ogenschijnlijk uitzichtloze wereld zinvol te functioneren. En daardoor om te komen tot een veel beleden, maar zelden verwerkelijkte zelfstandigheid.

STICHTING STEUNFONDS PRAKTISCH HUMANISME

AMERSFOORT

GIRO

6168

Overal in de wereld spannen humanisten zich daarvoor in. Zo ziet men in gedachten in de komende twintig jaar een wereldbeweging ontstaan van vernieuwende, verbindende en bezielende kracht. Vernieuwend door af te rekenen met archaische, magische, verstarde vormen. En door gebruik te maken van alle gegevens van origineel denken, wetenschappelijk onderzoek en technisch kunnen. Verbindend is die kracht doordat hij oude menselijke waarden verbindt met modern levensgevoel. Maar ook doordat het humanisme zich verstaanbaar weet te maken voor oost en west, voor oude en jonge volken, voor zwart, geel, bruin en blank. Bezielend kan het humanisme zijn door zijn non-conformisme van ja-zeggen in een wereld van neen-zeggen. En tegelijk doordat het

een uitzicht biedt waarin vitaliteit, weerbaarheid en creativiteit een nieuwe kans krijgen. Kijkt u eens, dat bezielt ze nu: het beeld van een humanisme dat een geestelijk krachtcentrum is. In het dagelijks leven van seksualiteit, gezin, werk en opvoeding. In de vormgeving van jonge en oude naties, tussen dictatuur en chaos. In de internationale samenleving die zonder verstandhouding niet bestaan kan. Dat kan ook als men de verwerkelijking van dit beeld niet overlaat aan een handjevol humanisten, die letterlijk bezwijken onder die last. Het gaat er om de miljoenen die beschikbaar zijn bewust te maken van wat ze aan hun mens-zijn verplicht zijn. Dat kan alleen door ze stuk voor stuk aan te spreken: één voor één, ook u!

J. P. VAN PRAAG

Het jaar

*Ik heb mijn hart niet te verliezen
aan één maand of aan één seizoen,
ik kan niet zoo tevreden kiezen.
zoo zeker als de kindren doen.*

*De eerste leeuwrik in het voorjaar
die met den dag op vleugels stijgt,
is niet zoo zelfvergeten hoorbaar
dat 't lied van herfst of zomer zwijgt.*

*En als de winter op de daken
zijn sneeuw schudt en het grijze ijs
de zachte wateren doet kraken,
terwijl de morgen kleumrig rijst;*

*Dan is het toch dezelfde einder
die huis en hart besloten houdt;
de wereld wordt niet werkelijk kleiner
als de avond zich in nevels vouwt.*

*Ik houd van zon en wind en regen,
van sneeuw die op den drempel stuift,
van bloemen langs de stille wegen
en van de zee die eeuwig ruischt.*

*In deze landstreek wil ik wonen
het gansche, lieve, lange jaar,
zoo één met hemel zee en boomen
als met mijn eigen wimperpaar.*

*hedendaagse Ned. dichter
Adriaan Morriën,*

HUMANISTISCHE CORRESPONDENTIEKRING VOOR HUWELIJKSCONTACTEN
opgericht door het Humanistisch Verbond, verleent bemiddeling bij het leggen van
contacten tussen personen, die een huwelijkspartner zoeken.

Inlichtingen postbus 210, Utrecht. Gaarne 30 ct. aan postzegels insluiten. (adv.)

Soldaat

In de afgelopen week kreeg ik een geschrift onder de ogen, dat moet dienen als basis voor het werk van gespreksgroepen met militairen. Het handelde over de verhouding van de soldaten en de meisjes. Inderdaad, een nijpend probleem. Het werd met veel begrip besproken, maar ik vrees, dat het daarmee nog niet is opgelost. Het is trouwens niet de enige moeilijkheid, waarmee de dienstplichtige jongelingschap heeft te maken.

Toen ik het geschriftje las, kwamen tal van gebeurtenissen die mij hebben beziggehouden, toen ik mijn bijdrage leverde in de landsverdediging, mij weer helder voor de geest. Er was in die dagen nog geen Humanistisch Verbond. Wie het woord humanisme gebruikte dacht daarbij aan Erasmus of Coornhert en daar hield het mee op. Maar als ik toen het begrip humanistisch had gekend zoals wij het nu kennen, dan zou ik als eerste kenmerk van het soldatenleven het on-, om niet te zeggen anti-humanistische karakter hebben genoemd.

Reeds de eerste dag was het afgelopen met de zelfstandigheid, de verantwoordelijkheid en het hebben van een eigen oordeel. In plaats daarvan kwam de ondergeschiktheid die volgens het reglement de ziel was van de militaire dienst. In de praktijk kwam die ondergeschiktheid voor ons neer op de positie van een hond. Wij werden gedresseerd door min of meer goedwillende bazen, die ons allerlei kunstjes trachtten te leren.

Nu kan een hond bij een goede baas een best leventje hebben. Hij heeft de kost voor het kauwen en wordt op zijn tijd uitgelaten. Maar er zijn helaas ook slechte bazen, die hun redeloze huisdieren gebruiken om hun slechte instincten uit te leven. Wij hadden enkele goede, maar ook één slechte baas, die helaas ook de baas van de goede was. Hij had lichtgrijze steekoogjes, was klein van stuk en hij droeg zijn snor net als de laatste Duitse keizer, met de punten omhoog.

's Mans afmetingen hadden mij reeds aanstonds een waarschuwing moeten zijn, want kleine mensen hebben dikwijls een sterke geldingsdrang en als die kleine mensen dan soldaat en nog wel onderofficier zijn, dan stijgt die drang tot grote hoogten. Men denke aan le petit caporal en aan de Gefreiter, die later bekend werden als Napoleon en Hitler. Mijn kleine nachtmerrie had Wilhelm II als voorbeeld genomen. Napoleon lag buiten zijn gezichtskring en Hitler was nog pas aan het oefenen in München.

Deze gezagsdrager was bijzonder vindingrijk als het er om ging zijn honden te sarren. Dit sarren bestond nog niet eens in de eerste plaats in het eindeloos doen herhalen van eenvoudige verichtingen als knielen en liggen, waarvoor hij

bij voorkeur plaats en uitzicht die met grind of plassen waren bedekt. Het sarren kwam voornamelijk tot uiting in de honende lach om zijn dunne lippen, de smalende uitdrukking in zijn lichtgrijze oogjes en het welbehagen, waarmee hij zijn knevels opstreek.

Ik wist dat ik die paar maanden militaire dienst door moest komen en trachtte dat zo goed mogelijk te doen. Dat wil zeggen: Ik trachtte een goede, leerzame hond te zijn, niet te blaffen en te grommen. Maar soms gaat de natuur boven de leer en tenslotte was ik geen hond maar een feilbaar mens. Ik zocht en vond dus een middel om ook eens wat terug te doen. Het middel was betrekkelijk eenvoudig en het paste geheel bij de nederige staat, waarin ik mij bevond. Ik zorgde er voor, dat ik feilloos gekleed ging, leerde het reglement uit mijn hoofd en exerceerde op een wijze, waaraan de meer genoemde Wilhelm plezier zou hebben beleefd. Dit ontnam de kleine dondersteen de gelegenheid tot het maken van blaffende opmerkingen (wie met honden omgaat wordt er door besmet), hetgeen hem al verdroot. Daarna ging ik verder. Als hij zijn hak plantte in de modder, waarin hij ons liet rondkruipen, keek ik strak doch eerbiedig naar die hak. Dan trok ik, nog steeds eerbiedig, de wenkbrauwen op om te doen blijken, dat ik deze krijgshaftige houding hoogst merkwaaardig vond. Vervolgens liet ik, nog steeds model in de houding staande, mijn blik over zijn minuscule figuur gaan en dan was de pret hem ferm rechtop staande, geheel model maar toch ietwat spottend in de grijze oogjes te kijken. Deze sport kon hem dol maken, zoals ik weldra tot mijn genoegen merkte. Maar hij kon er niets tegen doen. Tot op het ogenblik, dat ik een onvoorzichtig woord tot hem sprak. Toen slingerde hij mij vol vreugde op de bon met de hartelijke belofte, dat hij mij „de pot in zou donderen”. Hetgeen geschiedde. Ach, zo iets ging voorbij. Wat bleef waren de vreemde uitdrukkingen als broekdraagbanden of één veldjas korte tot man. En het eigenaardige, dat je zo snel mogelijk veel moest zien af te leren, wat je als burger met veel moeite had aangeleerd. En de open latrine.

En, om op ons uitgangspunt terug te komen, ik moest er ook wel aan wennen om reeds aan het ontbijt, 's morgens om half zeven of daaromtrent, de techniek van de voortplanting uitputtend te horen behandelen. Maar het boekje heeft groot gelijk: de geweldige hartenbrekers waren de jongens die bij de minste avances van de zijde der avontuurlijke meisjes die de kazerne belegerden, onmiddellijk door de knieën gingen. Ik had er geen last mee. Ik zat meestal in de pot.

H.H.

---

lezingen voor de radio

ma. 21 febr. AVRO 16.15 uur: A. P. J. Verbist: „Humaniteit in een bedreigde wereld”.

zo. 27 feb. VARA 9.45 uur: P. Spigt: „Wij zijn geen chimpansees”.

zo. 6 mrt VARA 9.45 uur: H. Bongers: „Het geld dat stom is, maakt recht wat krom is”.